

УДК: 378.147-322+378.14+378.126

Чжан Сянюн,
Декан факультету мистецтв
Північного національного університету м. Інчуань
провінція Нінся (Китай)

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ ПІАНІСТІВ З КНР

У статті висвітлюється методика формування художньо-виконавської майстерності майбутніх піаністів з КНР. У даному контексті автор розглядає наступні педагогічні умови: усвідомлення суб'єктами освітнього процесу сутності та цінності художньо-виконавської майстерності для професійного розвитку; організація художньо-виконавської діяльності майбутніх піаністів з КНР на основі задачної технології; стимулювання рефлексивно-творчої діяльності піаніста в музично-виконавському процесі. Особлива увага приділена етапам, основним положенням, формам та методам, якими керувались при виборі педагогічних умов.

Ключові слова: педагогічні умови, художньо-виконавська майстерність, форми, методи, спецкурс, фахова підготовка, рефлексія, задачна технологія.

В статье освещается методика формирования художественно-исполнительского мастерства будущих пианистов из КНР. В данном контексте автор рассматривает следующие педагогические условия: осознание субъектами образовательного процесса сущности и ценности художественно-исполнительского мастерства для профессионального развития; организация художественно-исполнительской деятельности будущих пианистов из КНР на основе задачной технологии; стимулирование рефлексивно-творческой деятельности пианиста в музыкально-исполнительском процессе. Особое внимание уделено этапам, основным положениям, формам и методам, которыми руководствовались при выборе педагогических условий.

Ключевые слова: педагогические условия, художественно-исполнительское мастерство, формы, методы, спецкурс, профессиональная подготовка, рефлексия, задачная технология.

In the article the method of implementation and features in the professional training of future pianists from China pedagogical conditions of formation of artistic and performance skills, understanding educational process subjects the nature and value of artistic and performance skills for professional development; organization of artistic and performance of future pianists from people's republic of china (PRC) of task-based technologies; stimulate reflexive and creative activities pianist performing in the musical process. The author

examines the stages, the basic provisions, forms and methods that are guided in choosing the educational environment. Among them: the course «Fundamentals formation of artistic and performance skills» workshop «Creative Workshop» reflective conversation; visits and analysis of concert performances of their peers and professional musicians; familiarization with best examples of artistic and performance skills; analysis of their own performance and training and so on.

Key words: *pedagogical conditions, artistic and performing skills, forms, methods, courses, professional training, reflection, technology of task.*

Постановка проблеми. Сьогодні популярність в Китаї фортепіано як інструмента для навчання, досягнення китайських піаністів у світовій конкурсній і концертній практиці і вчені, і журналісти називають «фортепіанним бумом». Дійсно, до початку нашого століття фортепіанна освіта в Китаї досягла величезних масштабів – за останні двадцять років ХХ століття воно стало по-справжньому масовим. Після подолання наслідків Культурної революції була відкрита велика кількість державних установ: консерваторій, факультетів в університетах і педагогічних інститутах, незліченна кількість шкіл, в тому числі приватних. У зв'язку з цим, постало питання збільшення об'єму знань, що необхідні сучасному піаністу-китайцю. За 4–5 років він повинен сформувати певні якості особистості, вміння та навички, які вимагаються від нього в умовах професійної діяльності. Професійна підготовка піаністів з КНР в умовах міжкультурного співробітництва розширює уявлення про можливі підходи до освоєння досягнень інших освітніх систем і дозволяє збагатитися новими ідеями, знаннями, вдосконалювати систему умінь, навиків тощо.

Саме тому, проблема формування художньо-виконавської майстерності майбутніх піаністів з КНР у вищих педагогічних навчальних закладах України є актуальною для сучасної педагогіки, теорії і практики музичного навчання та виховання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема музичного виконавства є предметом розгляду не лише музикознавства, а й інших наук, таких, як філософія, психологія. Так, цьому питанню присвячена низка досліджень відомих науковців у цих галузях: В. Басіна, М. Бахтіна, Л. Вигоцького, М. Когана, І. Кона, Д. Кирнарської, О. Леонтєва, В. Мазепи, С. Рубінштейна, М. Степанової та ін.

Важко переоцінити внесок, який зробили досліджувану проблему музикознавці Б. Асаф'єв, Л. Ауер, Л. Баренбойм, А. Годстдінер, Г. Гофман, Є. Гурченко, Н. Корихалова, О. Костюк, Б. Мазепа, К. Мартінсен, М. Медушевський, В. Назайкінський.

Слід зазначити, що проблема музичного виконавства, художньо-виконавської майстерності зацікавила науковців й у такій галузі знань, як педагогіка, що свідчить про важливість та актуальність даної тематики: Г. Нейгауз, С. Смоленський, Б. Яворський та ін.

Джерельною базою дослідження стали праці, присвячені

художньому та технічному розвитку в процесі підготовки музиканта-виконавця: О. Алексєєв, Г. Прокоф'єв та ін.; проблемам формування музично-виконавського мислення: Б. Кременштейн, М. Смирнов, М. Фейгін, Б. Яворський та ін.; проблемам інтерпретації музичного твору: Л. Гаккель, Г. Гильбурд, О. Гуренко, В. Григор'єв, Г. Ципін та ін.

Особливу цінність для нас представили праці М. Берлянчика та М. Давидова, присвячені питанням системності явища та структурних компонентів поняття «виконавська майстерність музиканта-інструменталіста».

Мета статті – висвітлити педагогічні умови формування художньо-виконавської майстерності майбутніх піаністів з КНР та особливості їх впровадження у процес фахової підготовки студентів-китайців.

Виклад основного матеріалу дослідження. Науковий аналіз проблеми формування художньо-виконавської майстерності майбутніх піаністів з КНР у процесі фахової підготовки передбачає визначення низки педагогічних умов, які впливатимуть на ефективність процесу формування зазначеного утворення.

А. Семенова та В. Стасюк у словнику-довіднику з професійної педагогіки визначають «педагогічні умови» як обставини, від яких залежить та відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, груп людей [8].

Під педагогічними умовами формування художньо-виконавської майстерності майбутніх піаністів з КНР ми розуміємо спеціально створене педагогічне середовище, що сприяє формуванню готовності майбутнього музиканта-інструменталіста до здійснення професійної діяльності та сукупність методів, прийомів навчально-виховного процесу, які забезпечують формування зазначеного феномену.

На основі аналізу психолого-педагогічної, методичної та музикознавчої літератури з теми дослідження, вивчення особливостей професійної діяльності музикантів-інструменталістів, нами були визначені такі педагогічні умови формування художньо-виконавської майстерності майбутніх піаністів з КНР: усвідомлення суб'єктами освітнього процесу сутності та цінності художньо-виконавської майстерності для професійного розвитку; організація художньо-виконавської діяльності майбутніх піаністів з КНР на основі задачної технології; стимулювання рефлексивно-творчої діяльності піаніста в музично-виконавському процесі.

При реалізації означених умов було враховано, що більш впевнено та ефективно діють ті люди, які навчилися самостійно шукати шляхи вирішення проблем чи поставлених завдань. Тому експериментатора ми вбачали в ролі фасилітатора, який створює такі умови, ситуації, що підштовхують студента до самостійного пошуку причин ускладнень у навчальній діяльності, до рефлексії власного рівня теоретичних знань та практичних умінь, виводять його на необхідність саморозвитку, самовиховання. Діяльність викладача супроводжувалася підтримкою

майбутніх піаністів з КНР, а пріоритет у визначенні проблем, ускладнень у навчальній діяльності належав самим студентам. Слід підкреслити, що при реалізації означених педагогічних умов особлива увага приділялась саме налагодженню міжособистісних стосунків між студентами та експериментатором. Особливо важливого значення це набуває у процесі роботи зі студентами-іноземцями, які потрапляють у нові для них соціальні умови. Виходячи з цього, в основу взаємовідносин зі студентами, експериментатором було покладено низку принципів: принцип відкритості та автономії; принцип переконання при збереженні альтернативи; принцип довіри та сумніву; принцип суб'єкт-суб'єктної позиції.

При здійсненні формувального експерименту долалась пасивна позиція студентів («мене повинні навчити», «мені підкажуть» і т. п.), включаючи їх у процес постановки цілей, їх втілення та наступної рефлексії зробленого. Розвиваючи суб'єкт-суб'єктні відносини зі студентами, відбувалось сприяння тому, щоб студент міг вибрати орієнтири для свого ставлення до діяльності, до себе та інших [5].

Організуючи першу педагогічну умову «Усвідомлення суб'єктами освітнього процесу сутності та цінності художньо-виконавської майстерності для професійного розвитку» ми виходили з того, що ціннісні орієнтації є тією першоосновою, яка визначає професійну спрямованість людини, керує її діями. Саме цінності та вмотивованість є консолідуючою основою і регулює ставлення людини до довкілля, до власної діяльності. Таким чином, реалізуючи означену педагогічну умову, малось на меті формувати в студентів позитивне особистісне ставлення до досліджуваного утворення, систему цінностей, які б сприяли формуванню їхньої художньо-виконавської майстерності, а також створити умови, які актуалізують внутрішні мотиви майбутніх піаністів з КНР, формують особистісний сенс та потребу в досліджуваній дефініції. Реалізація першої умови відбувалася на заняттях зі спецкурсу «Основи формування художньо-виконавської майстерності» та гуртка «Творча майстерня».

На заняттях спецкурсу «Основи формування художньо-виконавської майстерності» нашою метою було активізувати в студентів потребу в художньо-виконавській майстерності, усвідомленні значущості означеного конструкта в здійсненні майбутньої професійної діяльності. Відповідно, ми ознайомлювали майбутніх піаністів з КНР із поняттям «художньо-виконавська майстерність», її структурними компонентами; стимулювали в них позитивне ставлення до досліджуваного утворення, рефлексію; розвивали професійну компетентність, емоційну усталеність.

З метою удосконалення системи теоретичних знань студентів з художньо-виконавської майстерності було детально розглянуто кожний з її елементів, крім того, учасники експериментальної групи визначали місце художньо-виконавської майстерності в професійній діяльності музиканта-виконавця, її значення для ефективного здійснення майбутньої професії.

Лекційні заняття в експериментальних групах організовувалися з таких тем, як «Художньо-виконавська майстерність: сутність поняття»; «Роль і значення художньо-виконавської майстерності в професійній діяльності піаніста»; «Місце та роль художньо-образного мислення в процесі формування художньо-виконавської майстерності»; «Місце та роль емоційної усталеності в процесі формування художньо-виконавської майстерності»; «Місце та роль рефлексивної діяльності у процесі формування художньо-виконавської майстерності» і т. ін.

На семінарських заняттях студентам пропонувалися типові та нетипові завдання, як-от: семінари з теми «Захист педагогічної ідеї», метод «Оргдіалог», повідомлення, обговорення, бесіди, написання рефератів тощо. Ці форми були спрямовані на розвиток зацікавленості студентів, створення позитивної мотивації на оволодіння художньо-виконавською майстерністю.

Під час реалізації спецкурсу особлива увага приділялась практичним заняттям та самостійній роботі студентів, що дозволяло майбутнім піаністам з КНР удосконалювати та використовувати на практиці засвоєні знання та уявлення, а також формувати нові вміння, необхідні для оволодіння художньо-виконавською майстерністю. З цією метою студентам пропонувалось знайти в сучасних періодичних виданнях, довідковій літературі та використовуючи систему Інтернет інформацію щодо досліджуваної тематики; визначити професійні знання та вміння піаніста-виконавця з високим рівнем сформованості художньо-виконавської майстерності; здійснювати виконання вправ на вироблення навичок зняття емоційної напруги перед та під час концертного виступу, проводити аутогенні тренування, підготувати реферат з заданої тематики.

Окрім спецкурсу, при реалізації першої педагогічної умови було організовано гурток «Творча майстерня», основними завданнями якого виступили: формування професійної компетентності майбутніх піаністів з КНР; розвиток у студентів базової ціннісної настанови на вироблення власної професійної позиції; розвиток позитивного ставлення студентів-китайців до виконавської професії. З метою вирішення поставлених завдань нами були обрані відповідні форми роботи: ознайомлення майбутніх піаністів з КНР з різними виконавськими школами; здійснення виконавського аналізу музичних творів різних композиторів, стилів та жанрів; використання різноманітного роду творчих завдань: рольових ігор, написання міні-доповідей, концертне виконання підготовлених музичних творів з подальшим широким обговоренням.

Другою педагогічною умовою формування художньо-виконавської майстерності студентів-інструменталістів було обрано організацію художньо-виконавської діяльності майбутніх піаністів з КНР на основі задачної технології.

Як відомо, задачний підхід виник у педагогічній науці відносно

недавно. Основний акцент даного підходу робиться на вирішення в ході навчання різноманітних учбових задач, питань, протиріч, ситуацій тощо. Одиниця такого навчання – інтелектуальне вміння, яке дозволяє вирішувати поставлені учбові завдання, давати відповіді на питання. Задачний підхід сприяє інтенсивному розвитку інтелектуальної сфери свідомості, але на відміну від простої передачі знань сприяє розвитку логічного мислення. Реалізуючи другу педагогічну умову, головною метою була не проста передача готових знань та вмінь, а організація такого середовища, в якому студент поставлений в умови пошуку, необхідності вирішення певної проблеми. Адже спеціально організоване навчання у вигляді вирішення різноманітних навчальних задач розширює його можливості та сприяє ефективності.

Виходячи з цього, реалізація другої педагогічної умови передбачала таку організацію художньо-виконавської діяльності на заняттях з фаху, яка передбачала створення під керівництвом викладача навчальних задач, проблемних ситуацій і активну самостійну діяльність майбутніх піаністів з КНР по їх вирішенню. Така діяльність була направлена на творче оволодіння студентами професійними знаннями, вміннями та навиками, розвиток розумових здібностей.

У контексті впровадження другої педагогічної умови, навчання на заняттях з фаху здійснювалося в наступній послідовності ступенів (етапів):

- Постановка завдання, виникнення ускладнення під час навчальної діяльності (виділення з інформаційного блоку основної інформації, яку необхідно засвоїти);
- Формулювання припущення, гіпотези типу «якщо, то...» (знаходження серед протиріч припущення, на якому базується розв'язання проблеми);
- Перевірка висунутої гіпотези (знаходження та обґрунтування шляхів вирішення дидактичної проблеми);
- Результат (виконання поставленого завдання, тобто безпосереднє вирішення дидактичної проблеми).

Організація навчання на основі задачної технології дозволила майбутнім піаністам з КНР активно займатися пошуком правильного рішення, самостійно здобувати нові знання, прагнути знайти всі можливі рішення навчальної проблеми, збільшувалась варіативність дій. Важливо відмітити вплив використаної нами технології на суттєвий розвиток в учасників експерименту вольової та мотиваційної сфер навчальної діяльності.

Вибір та організація третьої педагогічної умови була зумовлена розумінням необхідності рефлексивної діяльності у становленні будь-якого професіонала, у тому числі й музиканта-виконавця. Професійну рефлексію майбутніх піаністів з КНР ми розглядали як структурний компонент їх художньо-виконавської майстерності, і яка виникає в

ситуації протиріч «необхідного» та «можливого». Саме завдяки рефлексії в професійній діяльності піаністів-виконавців зберігається цілісність, досягається можливість внесення в її зміст необхідних корективів. Тобто, професійна виконавська діяльність майбутнього піаніста з КНР та його особистість переходять на якісно новий рівень саме за рахунок функціонування механізмів рефлексивної саморегуляції, оскільки у їх складі завжди знаходиться рефлексуючий суб'єкт цієї діяльності. Необхідність забезпечення рефлексивно-творчої діяльності майбутніх піаністів з КНР виникає не лише в силу об'єктивного фактора – розвитку художньо-виконавської майстерності, а й під впливом суб'єктивного фактора – особистості самого студента, який перетворює себе і свою професійну діяльність, є носієм свідомості і самосвідомості, усвідомлює специфіку своєї професійної області. Рефлексія, як особлива особистісно-професійна якість, дозволяє майбутньому піаністу з КНР з формального виконавця-інструменталіста перетворитися в спеціаліста, здатного самостійно вирішувати художньо-технічні задачі, які постають під час роботи над музичними творами, здійснювати їх творчу інтерпретацію, постійно самовдосконалювати художньо-виконавську майстерність, піднімаючись на більш високі щаблі професійного зростання.

Реалізуючи третю умову, ми намагались охопити три якісні рівні професійної рефлексії піаністів з КНР, з метою формування високого рівня художньо-виконавської майстерності: професійно-особистісна рефлексія; сценічна рефлексія; операційна рефлексія. Вищевикладені положення та рівні сприяли вибору нами відповідних способів дій, направлених на стимулювання рефлексивної діяльності майбутніх піаністів з КНР: використання методів, направлених на розвиток рефлексивних умінь і алгоритму виходу в рефлексивну позицію (рефлексивна бесіда; відвідування та аналіз концертних виступів своїх колег та музикантів-професіоналів; ознайомлення з кращими зразками художньо-виконавської майстерності; аналіз власної виконавської та навчальної діяльності тощо); цілеспрямоване створення в педагогічному процесі ситуацій, які вимагали аналізу і оцінки, доведеності, обґрунтованості своєї позиції, стимулюючих постійне зростання художньо-виконавської майстерності; залучення студентів до рефлексивної самодіагностики на основі власного алгоритму виходу в рефлексивну позицію.

Таким чином, рефлексивно-творча діяльність студентів передбачала спрямування їх інтелектуальних дій на: аналіз своїх дій протягом усього навчального процесу (здатність бачити прогалини у навчанні та виробляти оптимальний алгоритм їх подолання, аналізування та впровадження у власній діяльності кращих зразків художньо-виконавської майстерності); рефлексію під час та після концертних виступів (вміння бачити себе на місці слухача (зі сторони), здійснення слухового та емоційного контролю власного виконавського процесу, здійснення на цій основі своєчасної

корекції виконавських дій, а також оцінки власної переконливості практичної реалізації художньої концепції в цілому, вміння пояснити власний погляд).

Висновки і перспективи. У результаті дослідження нами визначено педагогічні умови, реалізація яких забезпечить ефективність формування художньо-виконавської майстерності майбутніх піаністів з КНР, а саме: усвідомлення суб'єктами освітнього процесу сутності та цінності художньо-виконавської майстерності для професійного розвитку; організація художньо-виконавської діяльності майбутніх піаністів з КНР на основі задачної технології; стимулювання рефлексивно-творчої діяльності піаніста в музично-виконавському процесі.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування художньо-виконавської майстерності майбутніх піаністів з КНР. Подальшого дослідження потребують такі напрямки як забезпечення особистісно-орієнтованого підходу до професійної підготовки музикантів-виконавців, розробка навчально-методичного забезпечення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гуренко Е. Г. Проблемы художественной интерпретации: философский анализ / Е. Г. Гуренко. – Новосибирск : Наука, 1982. – С. 39.
2. Каган М. С. Морфология искусства: историко-теоретическое исследование внутреннего строения мира искусств / М. С. Каган – Л. : Искусство, 1970. – С. 348.
3. Кирнарская Д. К. Психология музыкальной деятельности. Теория и практика:[уч. пособие для студентов] // Д. К. Кирнарская, Н. И. Киященко, К. В. Тарасова. – М.: Академия, 2003. – 237 с.
4. Кременштейн Б. Л. Воспитание самостоятельности учащихся в классе специального фортепиано / Б. Л. Кременштейн – М. : Музыка, 1966. – С. 38.
5. Крешна Т. І. Формування педагогічної самоефективності майбутніх учителів музики: дис. ...канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / Т. І. Крешна. – Одеса, 2008. – 250 с.
6. Лефевр В. А. Рефлексия / В. А. Лефевр. – М.: «Когито-Центр», 2003. – 496 с.
7. Нейгауз Г. Г. Об искусстве фортепианной игры: записки педагога. – 3-е изд. / Г. Г. Нейгауз. – М. : Музыка, 1987. – С. 60.
8. Словник-довідник з професійної педагогіки/ [ред.-упоряд. Семенова А. В.]. – Одеса: Пальміра, 2006. – 272 с.
9. Степанова М. А. Самосвідомість музиканта-виконавця: деякі психологічні і педагогічні аспекти / М. А. Степанова. – М., 2001. – С. 9.
10. Цыпин Г.М. Обучение игре на фортепиано : [учеб.пособие для студента пед. ин-тов по спец. №2119 «Музыка и пение»] / Г.М. Цыпин. – М.: Просвещение, 1984. – 176 с.